

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU**

Ivana Slivka, apsolvent

Diplomski sveučilišni studij smjera Agroekonomika

**GLOBALGAP KAO MJERA ZA POVEĆANJE KONKURENTNOSTI
POLJOPRIVREDNIH PODUZEĆA
Diplomski rad**

Osijek, 2015.

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU**

Ivana Slivka, apsolvant

Diplomski sveučilišni studij smjera Agroekonomika

**GLOBALGAP KAO MJERA ZA POVEĆANJE KONKURENTNOSTI
POLJOPRIVREDNIH PODUZEĆA**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

1. izv.prof.dr.sc. Ružica Lončarić, predsjednik
2. izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, mentor
3. izv.prof.dr.sc. Jadranka Deže, član

Osijek, 2015.

KORIŠTENE KRATICE:

CT- Certifikacijsko tijelo

engl. - engleski

GGN - GlobalGap broj

i dr. - i drugo

i sl. – i slično

itd. – i tako dalje

npr. – na primjer

PMU - jedinica za upravljanje proizvodnjom

QMS – Sustav upravljanja kvalitetom; engl. *Qualiti Management System*

str. - stranica

tj. – to jest

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. PREGLED LITERATURE	2
3. IZVORI PODATAKA I METODE RADA	7
4. REGISTRACIJA I TROŠKOVI IMPLEMENTACIJE GLOBALGAP-A.....	8
4.1. Registracija poljoprivrednog poduzeća za sustav GlobalGap	8
4.1.1. Prihvaćanje	11
4.1.2. Prijava i područje certifikacije.....	11
4.2. Proces ocjene	12
4.2.1. Opcija 1– Pojedinačne lokacije i više lokacija bez QMS-a.....	12
4.2.2. Opcija 2 i Opcija 1 više lokacija s Sustavom upravljanja kvalitetom	13
4.3 Troškovi implementacije GlobalGapa.....	14
4.3.1. Pravila uporabe GlobalGap znaka	19
4.3.2. Zaštitni znak GlobalGap	19
4.3.3 GlobalGap logo	19
5. PREDNOSTI CERTIFIKACIJE PREMA ZAHTJEVIMA GLOBALGAP-a.....	21
6.IMPLEMENTACIJA GLOBALGAP-A NA POLJOPRIVREDNIM PODUZEĆIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ	24
7. SWOT ANALIZA HRVATSKIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVOĐAČA S IMPLEMENTIRANIM GLOBALGAP-OM	26
8. ZAKLJUČAK.....	29
9. POPIS LITERATURE.....	30
10. SAŽETAK	31
11. SUMMARY	32
12. POPIS TABLICA	33
13. POPIS SLIKA	34
14. PRILOG.....	35
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	36
BASIC DOCUMENTATION CARD	37

1. UVOD

Poljoprivredni proizvodi koji dolaze na tržište u svježem, odnosno neprerađenom obliku su: svježe voće i povrće i konzumna jaja. Samim time što na tržište dolaze u svježem stanju oni se u distribucijskim centre uglavnom nalaze kao konfekcionirani i ambalažirani prehrambeni proizvodi. Svi ostali poljoprivredni proizvodi moraju proći postupak prerade u prehrambene proizvode. Stoga, je poljoprivredna proizvodnja prva karica poljoprivredno-prehrambenog proizvodnog lanca. Važnost proučavanja proizvodnje hrane kroz poljoprivredno – prehrambeni proizvodni lanac očituje se u poboljšanju proizvodnih i poslovnih procesa i ostvarenje politike sigurnosti hrane.

U ovom radu ukazati će se nužnost implementacije sustava GlobalGap upravljanja sigurnošću i kvalitetom hrane u poljoprivredno-prehrambenom i distributivnom lancu u cilju sprječavanja prehrambenih incidenata uslijed djelovanja različitih fizikalnih, kemijskih i bioloških agensa. Govoriti će se o povećanju konkurentnosti uvođenjem sustava Globalne poljoprivredne prakse (engl. *Global Good Agricultural Practice*, kratica: *GGAP*) u hrvatsku poljoprivrednu proizvodnju, kako bi se osigurala sljedivost (engl. *traceability*) prehrambenih proizvoda i zadovoljili uvjeti koje od dobavljača i/ili poljoprivrednih proizvođača zahtijeva, ne samo, hrvatska i europska prehrambena industrija, već i distributeri prehrambenih proizvoda.

Biti će govora o implementacije GlobalGap sustava, ali i postupku koji poljoprivredna poduzeća moraju proći prije nego što dobiju GlobalGap certifikat. Kao i svaki sustav tako i ovaj ima mnoge prednosti koje poljoprivrednim poduzećima mogu biti od velike koristi prilikom plasiranja svojih prehrambenih proizvoda, ali isto tako može uvelike olakšati plasman istih. U Republici Hrvatskoj GlobalGap certifikat imaju implementiran imaju veća poljoprivredna poduzeća koja svoje proizvode izvoze na strana tržišta, dok manja poljoprivredna gospodarstva, koja svoje proizvode prodaju na domaćem tržištu nemaju implementiran ovakav sustav. Tržišta na koja izvoze svoje proizvode uglavnom zahtijevaju implementaciju ovog sustava.

2. PREGLED LITERATURE

Obilježja tradicionalnog poljoprivredno-prehrambenog proizvodnog lanca očituju se u sljedećem :

- jednosmjernoj komunikaciji između proizvođača poljoprivrednih sirovina (poljoprivrednika /farmera) i krajnjih potrošača, te u
- nedostatku konsenzusa oko zajedničkog koncepta kvalitete hrane (kako svježeg voća i povrća tako i konačnih prehrambenih proizvoda).

Kako ne postoji jedinstvena definicija kvalitete hrane, ispravnije je govoriti o njenim unutarnjim i vanjskim atributima (Knurra i sur., 2006).

Unutarnji atributi kvalitete hrane su:

- a) sigurnosni i zdravstveni aspekti poljoprivrednih sirovina i prehrambenih proizvoda,
- b) rok trajnosti i senzorske osobine prehrambenog proizvoda,
- c) prikladnost za uporabu ili korištenje i pouzdanost prehrambenog proizvoda.

Dok su vanjski atributi kvalitete hrane sljedeći:

- a) karakteristike proizvodnog procesa: podrazumijevaju način proizvodnje hrane u poljoprivredno-prehrambenom proizvodnom lancu; organsku ili ekološku i integriranu, odnosno, specifične oblike prerade i pripreme poljoprivrednih proizvoda koji su čak determinirani i vjerskim kodeksima (kao primjerice Halal i Kosher hrana),
- b) okolišni aspekti: podrazumijevaju ne samo utjecaj proizvođača na okoliš već utjecaj okoliša na kvalitetu i zdravstvenu ispravnost hrane,
- c) marketing prehrambenih proizvoda,
- d) komunikacija između svih strana u poljoprivredno – prehrambenom proizvodnom lancu (Farkas i Mohácsi-Farkas, 2011).

Jedan od čimbenika održivosti poljoprivredno – prehrambenog proizvodnog lanca svakako je i smanjenje: utjecaja na okoliš, potrošnju vode, emisiju stakleničkih plinova, proizvodnju otpada i energetska učinkovitost. U nekim slučajevima to je svakako teško pomiriti s unutarnjim atributima kvalitete hrane kao što su: rok trajnosti i senzorske osobine prehrambenih proizvoda kao i prikladnost za uporabu i korištenje, što je izravno povezano s načinom pakiranja. Sigurnosna ili zdravstvena ispravnost poljoprivrednih, a samim time i prehrambenih proizvoda najvažniji je atribut kvalitete hrane koji ovisi o:

- uvjetima povoljnim za rast i razvoj patogenih mikroorganizama,
- prisustvu toksičnih kemijskih tvari (rezidua),
- prisustvu stranih predmeta,
- nesrećama i incidentima (Perši i sur., 2011).

Poznato je da uvjeti povoljni za rast i razvoj patogenih mikroorganizama determiniraju mikotoksikološki lanac, koji se potpuno podudara s poljoprivredno-prehrambenim proizvodnim lancem uslijed čega dolazi do akutnog ili postupnog, tj. kumulativnog trovanja životinja i ljudi u prehrambenom lancu (Perši N. i sur., 2011).

Kako bi rizik po ljudsko zdravlje bio sveden na što manju moguću mjeru, početkom devedesetih godina prošlog stoljeća uveden je HACCP (engl. *Hazard Analysis of Critical Control Points*) sustav nadzora nad higijenskom i zdravstvenom ispravnošću prehrambenih proizvoda, koji je proširen i na stočnu hranu (Anon.,1993). Do kraja prošlog stoljeća, HACCP sustav nadzora nad higijenskom i zdravstvenom ispravnošću prehrambenih proizvoda postao je standard za sigurnost hrane u međunarodnoj trgovini. HACCP sustav, je osnovni alat koji se upotrebljava u svim sustavima upravljanja sigurnošću i kvalitetom hrane u poljoprivredno-prehrambenom lancu kao što su:

- a. Globalna dobra poljoprivredna praksa (engl. *Global Good Agricultural Practice – GGAP*),
- b. ISO 22000,
- c. Međunarodni prehrambeni standardi (engl. *International Food Standards – IFS*),
- d. Globalni standardni Britanskog vijeća za maloprodaju (engl. *British Retail Council Global Standards – BRC Global Standards*), (Unnevehr i Jensen, 1999; Hulebak i Schlosser, 2002).

Sustav upravljanja sigurnošću i kvalitetom poljoprivrednih proizvoda koji je dizajniran isključivo za potrebe poljoprivrednih proizvođača je GlobalGap ili Globalna dobra poljoprivredna praksa. GlobalGap kontrolira petnaest područja dobre poljoprivredne prakse. To su:

- 1) sljedivost proizvoda,
- 2) čuvanje podataka,
- 3) sortiment,

- 4) povijest organizacije i parcele,
- 5) upravljanje tlom i supstratom,
- 6) upotreba gnojiva,
- 7) navodnjavanje,
- 8) zaštita nasada,
- 9) berba/žetva,
- 10) tretman nakon berbe/žetve,
- 11) organizacija otpada i recikliranje,
- 12) zaštita zdravlja i sigurnosti radnika,
- 13) zaštita okoliša,
- 14) forma žalbe,
- 15) unutrašnja revizija (Rukavina, 2011).

GlobalGap zasnovan na načelima HACCP-a, njegova implementacija podrazumijeva osnivanje HACCP team-a, odnosno radnog tijela unutar tvrtke koje će u suradnji s certifikacijskim tijelom vršiti implementaciju sustava. Takav sustav nerijetko na početku implementacije dovodi do određenih otpora zaposlenika i određene smetnje u komunikaciji, što se najbolje može primijetiti u slučajevima skupne implementacije i certifikacije većeg broja manjih proizvođača udruženih u jednu organizaciju. U takvom slučaju postoji i velika različitost u razini primijenjene agrotehnike, ZOOtehnike, higijene i radnih navika. Percepcija zaposlenika i članova uprave glede koristi i poteškoća koje pričinja implementacija GlobalGap sustava (Azanza i sur., 2005).

Prva verzija standarda, tada poznata pod imenom *EUREPG.A.P.*, je izdana 1997. godine na inicijativu trgovaca, koji su članovi *Euro-Retailer Produce Working Group (EUREP)*. Cilj ovog standarda je bio da se uslijed povećanja brige za sigurnost proizvoda, očuvanje životne sredine i dobrobit radnika, razvije sistem upravljanja kvalitetom koji će važiti za primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Kao rezultat ove inicijative došlo je do harmonizacije i razvoja standarda i procedura za Globalna dobra poljoprivredna praksa (engl. *Global Good Agricultural Practice – GGAP*), s naglaskom na integriranom upravljanju biljnom proizvodnjom i dobrobiti radnika. U sljedećih deset godina pridružuje se sve veći broj proizvođača i trgovaca, tako da se 2007. godine EUREPG.A.P. proširuje u obimu i postaje međunarodno priznat od strane trgovaca. Ime se mijenja, i standard dobiva ime GlobalGap. GlobalGap je standard koji je prvenstveno kreiran kao bi uvjerio kupca da hrana koja je

proizvedena na poljoprivrednom gospodarstvu ima minimalan utjecaj na životnu sredinu, da je proizvedena uz smanjenu upotrebu kemijskih inputa i da je osiguran odgovoran pristup dobrobiti i sigurnosti radnika, kao i dobrobiti životinja. Ovaj standard je do sada imao više verzija, a posljednja verzija standarda, verzija 4, je objavljena u siječnju 2011. godine. Sam standard se ne obraća direktno krajnjim potrošačima, već predstavlja komunikaciju između poslovnih partnera (B2B). Shodno tome GlobalGap logo ima ograničenu upotrebu i ne može se postavljati na krajnji proizvod. Standard ne pokriva cijeli lanac opskrbe, već je fokusiran na primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Svaki poljoprivredni proizvođač može se prijaviti za GlobalGap certifikaciju, pri čemu ima dvije mogućnosti (opcije):

Opcija 1: aplicira se individualni proizvođač i on je nosilac certifikata ili

Opcija 2: aplicira se grupa proizvođača, kao pravno lice, i ona postaje nosilac certifikata.

GlobalGap je standard koji se zahtijeva u svim zemljama EU, a osobito u Zapadnoj Europi, tj. Italiji i Španjolskoj. Principi na kojima se zasniva su sljedeći:

- ograničena i kontrolirana upotreba svih vrsta agrokemikalija;
- higijensko postupanje prilikom proizvodnje i manipulacije poljoprivrednih proizvoda;
- osiguranje uputstava i zapisivanje svih aktivnosti uz osiguranje sljedivosti;
- jedinstvena pravila koja omogućavaju nepristranu verifikaciju (potvrda da je sve rađeno kako treba);
- međusobna komunikacija i razmjena mišljenja između proizvođača, trgovaca i korisnika proizvoda;
- briga za zaštitu čovjekove okoline i održivi razvoj;
- odgovorno postupanje prema zaposlenima na gazdinstvu;
- briga za dobrobit životinja na gazdinstvu.

(<http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0C CAQFjABOAo&url>, 15.1.2015.)

Da bi se stekao GlobalGap certifikat svaka tvrtka tj. organizacija mora proći sljedeće standardne faze implementacije:

- a. monitoring tvrtke i proizvođača,
- b. izrada GlobalGap priručnika,

- c. implementacija sustava na terenu uz edukaciju djelatnika tvrtke i proizvođača,
- d. interna kontrola (kontrola proizvođača i sustava upravljanja kvalitetom, Sustav upravljanja kvalitetom; engl. *Qualiti Management System*),
- e. eksterna kontrola od certifikacijskog tijela,
- f. korektivne akcije i odluka o certificiranju,

Dva osnovna principa GlobalGap sustava su izoliranost i sljedivost GglobalGap poljoprivrednih proizvoda. Pod pojmom izoliranosti podrazumijeva se čitav niz preventivnih mjera i postupaka, u svim fazama proizvodnje, transporta, prerade/pakiranja i distribucije, koje se provode s ciljem da poljoprivredni proizvodi ili prehrambeni proizvodi, konkretno; svježa jaja, voće i povrće, proizvedeni po GlobalGap sustavu nipošto ne dođu u dodir s proizvodima koji nisu proizvedeni po GlobalGap sustavu. Pod pojmom sljedivosti podrazumijeva se označavanje posebnim identifikacijskim brojem svake proizvedene partije poljoprivrednog proizvoda, kako bi se mogao pratiti trag svakog poljoprivrednog proizvoda od polja do krajnjeg potrošača. Implementacija GlobalGap sustava vezana je i s povećanjem troškova poslovanja, što je uobičajeno i kod uvođenja ostalih sustava upravljanja kvalitetom, sigurnošću i higijensko-zdravstvenom ispravnošću prehrambenih proizvoda (Hooker i sur., 2002).

3. IZVORI PODATAKA I METODE RADA

Pri izradi rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Sekundarni izvori podataka su stručna i znanstvena literatura iz područja upravljanja kvalitetom hrane, te iz upravljanja troškovima. Osim stručne i znanstvene literature korištene su internetske stranice s kojih su dobiveni podatci o samom pojmu GlobalGap-a i o dobivanju certifikata.

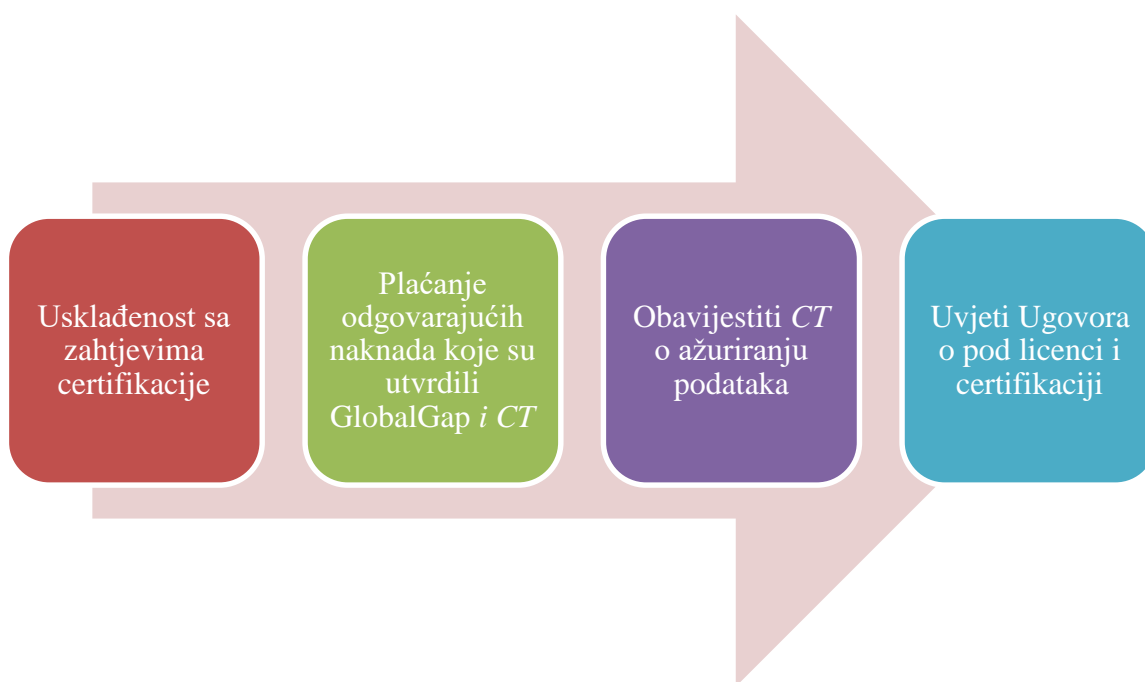
Primarni podaci dobiveni su intervjuiranjem osoba u poduzećima odgovornim za primjenu GlobalGap-a o njihovim iskustvima, prednostima i nedostacima kao i o troškovima uvođenja istoga. U intervjuu su sudjelovala poljoprivredna poduzeća koja se bave hipodromskom proizvodnjom rajčica i proizvodnjom nektarina i bresaka. Oba poduzeća svoje proizvode izvoze na tržište Europske Unije.

4. REGISTRACIJA I TROŠKOVI IMPLEMENTACIJE GLOBALGAP-A

Svaki poduzetnik koji želi izvoziti svoje proizvode zbog stroge regulacije na međunarodnom tržištu mora posjedovati GlobalGap certifikat. Kako bi dobio certifikat najprije mora podnijeti zahtjev nadležnim tijelima za registraciju poduzeća tj. proizvoda koje želi certificirati. U daljnjem dijelu rada detaljnije će biti objašnjen postupak registracije poduzeća za dobivanje GlobalGap certifikata, kao i sam postupak dobivanja certifikata.

4.1. Registracija poljoprivrednog poduzeća za sustav GlobalGap

Poljoprivredno poduzeće prilikom registracije mora zadovoljavati uvjete koji su navedeni u *Prilogu 1* (Zahtjevi za podatke za GlobalGap registraciju). Isto tako obavezuje se da će se pridržavati obaveza iz *Priloga 1*, uključujući i dodatne navode prikazane u Slici 1.



Slika 1. Dodatni uvjeti koji se moraju ispuniti u registraciji

Izvor: autor

GlobalGap će koristiti navedene podatke za dodjelu jedinstvenog GlobalGap broja, skraćeno GGN, poljoprivrednom poduzeću, koji će koristiti kao jedinstveni identifikator za sve GlobalGap aktivnosti. GGN identificira poljoprivredno poduzeće i nije povezan s

proizvodom ili statusom certifikacije. Bilo koji dokaz koji ukazuje da poljoprivredno poduzeće zloupotrebljava GlobalGap će rezultirati isključenjem istog iz certifikacije na razdoblje od 12 mjeseci nakon što se utvrdi zloupotreba. Osim toga, poljoprivredno poduzeće će biti navedeno u popisu koji se mora provjeriti prije nego što se registrira u bazu podataka. Članovi GlobalGap-a će biti obaviješteni o slučajevima zloupotrebe.

Povjerljivost, korištenje podataka i objavljivanje podataka:

1. Tokom registracije poljoprivredna gospodarstva daju pismeni pristup *FoodPLUS-u* i tijelima za certifikaciju korištenje podataka registracije za unutarnje procese i postupke sankcioniranja.
2. Sve informacije u bazi podataka GlobalGap-a dostupne su tijelu za certifikaciju i *farm assureru* s kojim proizvođač ili grupa proizvođača radi i mogu biti korištene za interne procese i postupke sankcioniranja.
3. Minimalni i obavezni stupanj objave podataka za sva pod područja, uključujući i područja u slučaju akvakulture: *GGN*, broj registracije, broj certifikata GlobalGap-a, shema, verzija, opcija, CT, proizvodi i status, rukovanje proizvodom odnosno proizvođačka specifikacija, broj proizvođača (u Opciji 2), zemlja proizvodnje i odredišta, jedinice upravljanja proizvodnjom i jedinice rukovanja proizvodom kao i informacije o paralelnoj proizvodnji i izuzeće žetve tj. berbe po proizvodu (ukoliko je primjenjivo) su dostupni javnosti. Štoviše, svaki vlasnik certifikata, poduzeće i adresa su dostupni registriranim sudionicima industrijskog tržišta uključujući članove GlobalGap-a.
4. Ukoliko se poljoprivredno gospodarstvo ili član grupe ne složi sa objavom, poljoprivredno gospodarstvo ne postupa u skladu s Ugovorom o pod licenci i certifikaciji i ne može biti certificiran niti pripadati grupi proizvođača koji traže certifikaciju.
5. Nikakve informacije izuzev onih iz tačke 3 ne mogu biti objavljene od strane GlobalGap-a ili CT bez pismene suglasnosti poljoprivrednog gospodarstva.
6. Informacije o specifičnim zahtjevima sektora su uključene u Ugovor o upotrebi i objavljivanju podataka na internet stranici.

(http://www.globalgap.org/export/sites/default/.content/.galleries/documents/140101_gg_gr_part_i_v4_0-2_bs.pdf, 15.1.2015.)

Ugovor o uslugama između CT i proizvođača može važiti na razdoblje do četiri godine, s naknadnim produžetkom na periode do četiri godine. Poljoprivredno poduzeće ne može registrirati sve proizvod u slučajevima koje prikazuje Slika 2.



Slika 2. Slučajevi koji se ne mogu registrirati

Izvor: autor

Prilikom registracije dozvoljeno je registrirati različite proizvode kod različitih certifikacijskih tijela i/ili različitim opcijama certifikacije (npr. može registrirati jabuke pod Opcijom 1 i trešnje pod Opcijom 2, jabuke kod jednog CT-a i trešnje kod drugog CT ili oba usjeva kod istog CT-a).

Tajništvo GlobalGap-a može odobriti izuzetke od slučaja do slučaja ili unutar smjernica nacionalne interpretacije. Jedinica za upravljanje proizvodnjom, skraćeno *PMU* je proizvodna jedinica, koja može biti npr. farma, polje, voćnjak, stado, staklenik, itd. definirana od strane proizvođača za jedinice gdje se namjerava odvajanje outputa tj. poljoprivrednog proizvoda i gdje su svi proizvodi odvojeni kako bi se spriječilo miješanje u slučaju paralelne proizvodnje. Jedinice koje mogu funkcionirati samostalno, na osnovi faktora kao što su geografski položaj, upravljanje, skladišta, itd., će biti registrirani u bazi podataka GlobalGap-a i navedeni na certifikatu.

4.1.1. Prihvaćanje

Kako bi registracija bila prihvaćena i naplavljenjena u skladu sa GlobalGap pravilima , poljoprivredno poduzeće mora zadovoljiti **sve** uvjete koji su prikazani Slikom 3.



Slika 3. Uvjeti koji se moraju zadovoljiti za prihvaćanje registracije

Izvor: autor

Proces registracije i prihvaćanja **mora** biti završen **prije** inspekcije. Za prvu registraciju: CT će potvrditi prijem prijave i dodijeliti poljoprivrednom gospodarstvu GGN u roku 14 dana od dana primanja ispunjene prijave.

4.1.2. Prijava i područje certifikacije

Bilo koji proizvođač primarnih poljoprivrednih proizvoda koji su obuhvaćeni GlobalGap standardima može se prijaviti za GlobalGap certifikaciju. Za GlobalGap certifikaciju, pojam „proizvođač“ se definira kao: osoba (individualna) ili djelatnost (individualna ili grupa proizvođača) koja je pravno odgovorna za proizvodnju proizvoda relevantnih za određeno područje i koja je pravno odgovorna za proizvode koje ta djelatnost prodaje.

4.2. Proces ocjene

Registrirana strana, kako bi bila certificirana mora izvršiti samo procjenu (opcija 1 i opcija 1 više lokacija bez Sustava upravljanja kvalitetom; engl. *Qualiti Management System*) ili internu inspekciju (opcija 1 više lokacija sa Sustavom upravljanja kvalitetom; engl. *Qualiti Management System* i opcija 2), te imati eksternu inspekciju od strane certifikacijskog tijela koje je odabrala. Samo ocjena mora sadržavati elemente koje prikazuje Slika 4.



Slika 4. Elementi koje mora sadržavati ocjena

Izvor: autor

4.2.1. Opcija 1– Pojedinačne lokacije i više lokacija bez QMS-a

Ovaj odjeljak je primjenjiv na pojedinačne pravne osobe (pojedinačni proizvođači ili firma) s pojedinačnim proizvodnim lokacijama (farme) ili više proizvodnih lokacija koje nisu zasebni pravni subjekti i kojim upravlja proizvođač.

Tablica 1. Ocjene koje treba izvršiti prije izdavanja certifikata za Opciju 1

	INICIJALNA EVALUACIJA	SLJEDEĆE EVALUACIJE
SAMOOCJENA PROIZVOĐAČA	Cjelokupno područje, tj. sve registrirane lokacije	Cjelokupno područje (sve registrirane lokacije)
EKSTERNA OCJENA CT-a	Najavljena inspekcija cjelokupnog područja, tj. sve registrirane lokacije	Najavljena inspekcija cjelokupnog područja (sve registrirane lokacije) Nenajavljena inspekcija (minimalno 10% certificiranih proizvođača)

Izvor: autor

Početna ili inicijalna evaluacija se obavlja samo prve godine, a potom se godišnje rade nadzorne evaluacije.

Svako poljoprivredno gospodarstvo proći će jednu najavljenju eksternu inspekciju prilikom početne ocjene i jednom godišnje nakon toga. Inspekcija obuhvaća sve prihvaćene proizvode, sve registrirane proizvodne lokacije i svaku registriranu lokaciju rukovanja proizvodom odnosno pogona za preradu ribe (uključeno u IFA).

4.2.2. Opcija 2 i Opcija 1 više lokacija s Sustavom upravljanja kvalitetom

Opcija 2 je primjenjiva za grupe i pojedince koji imaju više lokacija na kojima je implementiran Sustav upravljanja kvalitetom. Poljoprivredno poduzeće odgovorno je osigurati da se svi proizvođači i proizvodne jedinice unutar područja certifikacije pridržavaju zahtjeva certifikacije u svakom trenutku. Certifikacijsko tijelo ne provjerava sve proizvođače ili Jedinice za upravljanje proizvodnjom; engl. *Production Management Unit* već samo uzorak. Iz čega proizlazi da nije odgovornost Certifikacijskog tijela utvrđivati usklađenost svakog proizvođača ili Jedinice za upravljanje proizvodnjom, međutim ova odgovornost ostaje na poljoprivrednom gospodarstvu. Certifikacijsko tijelo mora procijeniti samo je li poljoprivredno gospodarstvo provodi odgovarajuće interne kontrole.

Inspektor certifikacijskog tijela će obaviti inspekcije, dok Certifikacijsko tijelo mora provjeriti kompletnu kontrolnu listu, koja uključuje primarne i sekundarne obaveze kao i preporuke, primjenjivog područja i pod područja tijekom SVIH inspekcija.

Početna inspekcija uključuje najmanje kvadratni korijen (ili sljedeći cijeli broj ukoliko ima decimala) ukupnog broja proizvođača i proizvodnih lokacija unutar područja certifikacije mora biti provjeren prije izdavanja novog certifikata (početna certifikacija ili inspekcija od strane novog Certifikacijskog tijela).¹ Nadzorne inspekcije proizvođača obuhvaćaju:

- a) Certifikacijsko tijelo provesti će godišnje najavljene eksterne inspekcije svake grupe proizvođača i višestrukih lokacija. Najmanji broj proizvođača koji će biti prekontroliran po vlasniku certifikata ovisi o ishodu prethodne nenajavljene inspekcije i inspektora sustava upravljanja kvalitetom.
- b) Najmanji broj proizvođača odnosno lokacija koje će biti kontrolirani tijekom ciklusa certifikacije će biti ekvivalentan kvadratnom korijenu trenutnog broja proizvođača odnosno lokacija; grupiranih po tipovima aktivnosti.

¹ U grupi proizvođača od 50 članova tijekom početne inspekcije mora biti provjereno 8 članova ($\sqrt{50}$).

- c) Inspekcija će biti podijeljena na dva dijela: 50% će biti kontrolirano nenajavljeno tijekom perioda važenja certifikata (12 mjeseci), a drugih 50% tokom najavljene nadzorne inspekcije.
- d) Samo ukoliko proizvođači kontrolirani tijekom eksterne inspekcije nemaju druge sankcije izrečene u toj nadzornoj inspekciji, sljedeća redovna najavljena inspekcija od strane Certifikacijskog tijela će biti smanjena na kvadratni korijen postojećeg broja proizvođača tj. Jedinica za upravljanje proizvodnjom, umanjen za broj proizvođača tj. Jedinica za upravljanje proizvodnjom koji su nenajavljeno kontrolirani (pod uvjetom da nalazi inspektora sustava upravljanja kvalitetom provedene na sljedećoj redovnoj najavljenoj inspekciji idu u korist ovom smanjenju).²

(http://www.globalgap.org/export/sites/default/.content/.galleries/documents/140101_gg_g_r_part_i_v4_0-2_bs.pdf, 15.1.2015.)

4.3 Troškovi implementacije GlobalGapa

Troškove je moguće definirati kao novčanu vrijednost inputa korištenih u proizvodnom procesu tijekom vremena. Visina troškova ovisi o količini korištenih inputa i njihovoj cijeni. (<http://maturski.weebly.com/uploads/3/8/8/4/388442/troskovi.pdf>, 4.9.2015.) Riječ implementacija znači provedba ili primjena u praksi.

Implementacija GlobalGap sustava povezuje se s povećanjem troškova poslovanja, što je uobičajeno i prilikom uvođenja ostalih sustava upravljanja kvalitetom, sigurnošću i higijensko-zdravstvenom ispravnošću prehrambenih proizvoda (Hooker i sur., 2002). Ta činjenica najteže pogađa male proizvođače jer se oni teško nose s povećanjem troškova, zbog manjeg obima proizvodnje. Međutim, prednost uvođenja GGAP sustava je u tome što se postupak implementacije i certifikacije može provoditi skupno, za veći broj poljoprivrednih proizvođača, koji su udruženi u zajedničku organizaciju, npr. zadrugu. Osim toga, u današnje vrijeme kada broj incidenata u prehrambenom lancu sve više raste, izuzetno je važno

² Primjer: Poljoprivredno gospodarstvo X ima 25 registriranih proizvođača/lokacija. Najmanji broj proizvođača/lokacija za inspekciju je 5 za početnu inspekciju. Šest mjeseci nakon izdavanja certifikata Poljoprivrednom gospodarstvu X (potpuna usklađenost tokom audita *QMS-a* i 5 inspekcija farme), CT provodi inspekciju kod 3 (50% od 5 = 3) proizvođača nenajavljeno. Ukoliko 3 proizvođača pokažu usklađenosti tokom ove nadzorne inspekcije, CT će samo provjeriti 2 (5 minus tri koja su već provjerena) proizvođača tokom sljedeće redovne najavljene inspekcije

ostvariti i održati povjerenje potrošača, što u konačnici znači održivost proizvodnje i tvrtke (Jevšnik i sur., 2008).

Troškovi certifikacije ovise o nekoliko faktora, a neki od njih su sljedeći: tip aktivnosti (proizvodnje) koja se certificira, obujma aktivnosti za prilagođavanje standardu, broj zaposlenih, broj lokacija koje treba posjetiti prilikom certifikacije, itd. Isto tako važno je napomenuti da se troškovi uvođenja standarda mogu podijeliti na:

- a) troškove prilagođavanja proizvodnje prema standardu (uvođenje standarda) i
- b) troškove certifikacije.

a) Troškovi prilagođavanja proizvodnje prema određenom standardu

Obujam troškova za jednog proizvođača koji se odnose na prilagođavanje njegove proizvodnje određenom standardu direktno ovise o stupnju (ne)usklađenosti njegove proizvodnje s određenim standardom. Stoga se procjena troškova za prilagođavanje proizvodnje može izvršiti tek nakon analize te proizvodnje od strane konzultanta/savjetodavca na osnovi kontrolne liste za određeni standard. U nekim slučajevima su potrebne neke investicije u proizvodnji, dok je kod nekih proizvođača potrebno samo prilagoditi način rada koji već postoji u proizvodnji.

Stoga se kao prvi trošak u procesu prilagođavanja proizvodnje može uzeti trošak za angažiranje konzultanta/savjetodavca za određeni standard. Njegovo angažiranje se plaća po osnovi broja utrošenih dana za analizu proizvodnje, a uobičajena dnevnicu jednog konzultanta iznosi između 770 i 1.155 kuna po konzultantskom danu (konzultantski dan iznosi 8 radnih sati). Imajući ovu informaciju u vidu, proizvođač bi trebalo samog početka angažiranja konzultanta/savjetodavca okvirno dogovoriti broj dana koji će biti utrošen na analizu, kao i cijenu angažiranja po utrošenom danu.

Nakon izvršene analize proizvodnje i njezine (ne)usklađenosti sa standardom, konzultant/savjetodavac daje preporuke o korektivnim mjerama i aktivnostima za prilagođavanje, kao i neophodnim investicijama (ukoliko ih ima) koje proizvođač mora provesti u svojoj proizvodnji. Sljedeći te preporuke, proizvođač preračunava potrebne troškove i procjenjuje je li financijski sposoban za provođenje tih intervencija u svojoj proizvodnji.

b) Troškovi certifikacija

Ovi troškovi ovise u prvom redu o standardu koji se uvodi, kao i od mnogih drugih, već gore navedenih parametara jedne proizvodnje.

Proizvođači se mogu certificirati za Global Gap u okviru dvije opcije:

Opcija 1 – podrazumijeva da se pojedinačni proizvođač prijavi za *GlobalGap* certifikaciju. U tom slučaju, nosilac certifikata je individualni proizvođač. Certifikacija za pojedinačnog proizvođača obično traje jedan konzultacijski dan, pod uvjetom da prijavljeni usjevi imaju simultani period zrenja i ubiranja. U suprotnom je potrebno obaviti više konzultacija, što svakako utječe na troškove certifikacije.

Opcija 2 – podrazumijeva prijavu grupe proizvođača za GlobalGap certifikaciju. Grupa proizvođača, kao pravna osoba, je u ovom slučaju nosilac certifikata GlobalGap. Ona ovisi o broju proizvođača u grupi. Naime, prilikom grupne certifikacije potrebno je izvršiti inspekciju uzrokovanog broja proizvođača u grupi, a taj se broj izračunava kao kvadratni koren (ili sljedeći cijeli okrugli broj, ukoliko ima decimala) od ukupnog broja proizvođača u grupi. Ovisno o vrsti usjeva koji se proizvode, certifikacija obuhvaća sljedeće pod sektore (koji obuhvaćaju specifične proizvodne detalje koji su razvrstani po tipu proizvodnje): voće i povrće, usjevi koji se mogu kombinirati, čaj, cvijeće i ukrasno bilje, goveda i ovce, svinje, proizvodnja mlijeka, uzgoj lososa i pastrva. U skladu s navedenim, proizvođač će biti certificiran za svaku potkategoriju pojedinačno.

Prilikom obračuna troškova mora se naglasiti je li usjev pokriven ili ne. Pokriveni usjev znači „proizveden u zaštićenom prostoru“ (plasteniku ili stakleniku). To znači da se usjev proizvodi ispod ili u nekoj strukturi – sa ili bez temelja – gdje su uzgojni uvjeti organizirani uz neku vrstu zaštite iznad usjeva, i to u tijeku same proizvodnje usjeva. Zaštita može biti od plastike, stakla ili drugih sličnih materijala, i mora biti dostupna. Svaka proizvodnja može imati dio koji je pokriven i dio koji je nepokriven i to se mora posebno naglasiti u registraciji, i to dodatno ulazi u troškove registracije (Tablica 3). Iako je certifikacijskom tijelu dozvoljeno da primjenjuje različite cijene za certifikaciju pokrivenih i nepokrivenih proizvoda, u praksi se ovo uglavnom ne primjenjuje i certifikacijsko tijelo uglavnom primjenjuje iste cijene certifikacije za obje proizvodnje.

Tablica 2. Cijena certifikacije za proizvođače

POKRIVENA PROIZVODNJA		NEPOKRIVENA PROIZVODNJA	
VELIČINA ZEMLIŠTA POD PROIZVODNJOM (ha)	GODIŠNJI IZNOS (kn)	VELIČINA ZEMLIŠTA POD PROIZVODNJOM (ha)	GODIŠNJI IZNOS (kn)
< 0,5	38,5	< 0,5	15,4
0,5 – 1	77,0	0,5 – 1	30,8
1 – 1,5	115,5	1 – 1,5	77,0
1,5 – 5	231	1,5 – 5	115,5
5 - 10	385,0	5 - 10	231,0
10 – 30	616,0	10 – 30	539,0
30 – 100	1.155,0	30 – 100	1.155,0
100 – 500	2.310,0	100 – 500	2.310,0
> 500	3.850,0	> 500	3.850,0

Izvor: autor

Uzimajući Tablicu 2 u obzir može se zaključiti kako cijena certifikacije GlobalGap-a ovisi o puno faktora, kao što su npr.: veličina površine pod danom proizvodnjom, jesu li svi usjevi pokriveni ili nisu, vrši li se neka vrsta rukovanja proizvodima na farmi ili ne, itd. Međutim, Opcija 2, uz zajedničke troškove, uključuje i troškove za svakog proizvođača u grupi pojedinačno.

Tablica u nastavku predstavlja osnovu za obračunavanje cijene certificiranih troškova koji moraju biti plaćeni od strane proizvođača u cilju dobivanja GlobalGap. certifikata od certifikacijskog tijela koje će obaviti kontrolu (Cjenovnik certifikacijskog tijela). Troškove ne uključuju troškove inspektora i troškove prijevoza, kao ni troškove PDV (25%).

Tablica 3. Troškovi certifikacije GlobalGap-a

VRSTA TROŠKA	POVRŠINA ZEMLJIŠTA (ha)	GODIŠNJI IZNOS (kn)
Fiksni troškovi certifikacije	-	2.310 – 3.080

Troškovi koji su vezani za veličinu zemljišta	< 50	3.465 – 4.235
	50 - 100	5.390 – 5.775
	> 100	7.315 - 8.470
Pokriveni usjevi	-	1.540 – 2.310
Troškovi za individualne proizvođače u jednoj grupi (opcija 2)	-	308 – 462
Troškovi za individualne proizvođače po jednoj kontroli (opcija 2)	-	1.925
Rukovanje na farmi	-	1.540 – 2.310

Izvor: autor

Obračun troškova certifikacije koristeći istu cijenu dnevnice od strane certifikacijskog tijela najvjerojatnije bi izgledao ovako na godišnjoj razini:

Tablica 4. GlobalGap troškovi certifikacije na godišnjoj razini

POJEDINAČNO PP (JEDAN POSJED)	POJEDINAČNO PP (VIŠE POSJEDA)	GRUPA PP (OPCIJA 2)
9.240 kn	11.550 kn	19.250 kn

Izvor: autor

Osim troškova certifikacije, poljoprivredni proizvođači isto tako moraju platiti troškove registracije standarda, a taj iznos preko certifikacijskog tijela ide organizaciji *FoodPlus*, koja je vlasnik standarda. Cijena registracije poljoprivrednog proizvođača se primjenjuje za svakog individualnog proizvođača (kao i za svakog člana grupe poljoprivrednih gospodarstava) i mora se platiti za svaku kalendarsku godinu, sukladno certifikacijskom ciklusom. Iznos koji se plaća za registraciju ovisi o površini koje su pod danom proizvodnjom, kao i jesu li usjevi pokriveni ili ne (Tablica 2).

Osim troškova certifikacije treba uzeti u obzir i troškove uvođenja standarda. Ovi troškovi ovise o zahtjevima standarda. Najveće investicije tokom uvođenja standarda idu na usklađivanje higijenskih zahtjeva. Uzimajući u obzir sve navedeno, dolazi se do zaključka da, su najveći troškovi GlobalGap. standarda sljedeći: troškovi analize zemljišta i vode, testiranje na ostatke pesticida za svaki proizvod, usklađenost malih poljoprivrednih proizvođača, adekvatna skladišta kemikalija, oprema za tretiranje, filteri za vodu, zaštitna odjeća, toaleti na parcelama, itd.

4.3.1. Pravila uporabe GlobalGap znaka

Ako se neuskladenost ne odkloni u dogovorenom roku slijedi suspenzija. Suspenzije podrazumijeva zabranu korištenja certifikata, loga i drugih dokumenata koji dokazuju certifikat GlobalGap. Vrijeme trajanja suspenzije određuje certifikacijska kuća, a ono može biti maksimalno 6 mjeseci. Ukoliko se u zadanom roku ne odkloni neuskladenost, certifikat se oduzima, odnosno, ako se dokaže da je korektivna mjera provedena produžava se validnost certifikata, tj. ukida se suspenzija.

Vrste suspenzija mogu biti sljedeće:

- **Odložena:** postupak suspenzije se ne primjenjuje maksimalno 28 kalendarskih dana za koje vrijeme treba otkloniti neuskladenosti. Ako se ne otklone primjenjuje se cjelovita suspenzija.
- **Djelomična:** suspenzija jednog dijela certificiranih proizvoda.
- **Cjelovita:** povlači se kompletan certifikat na određeno vrijeme.

Kada poljoprivredni proizvođač dobije certifikat, ima pravo koristi zaštitni znak i logo GlobalGap.

4.3.2. Zaštitni znak GlobalGap

Zaštitni znak GlobalGap u bilo kojoj formi ili obliku certificirani poljoprivredni proizvođač može upotrijebiti na paletama koje sadrže certificirane proizvode, ali se on neće se pojaviti na mjestu prodaje, Visina zaštitnog znaka nije viša od 100 mm. Certificirani poljoprivredni proizvođač može upotrijebiti u poslovnoj komunikaciji, zaštitni znak kao i na mjestu proizvodnje, ali samo u svrhu sljedivosti, identifikacije ili odvajanja GlobalGap proizvoda od onih koji nisu predmet certifikacije. Zaštitni znak se ne stavlja na proizvod.

4.3.3 GlobalGap logo

Logo GlobalGapa poljoprivrednom proizvođaču dodjeljuje Tajništvo GlobalGapa. Prodajni lanci, udruženja i isporučitelji mogu upotrebljavati logo samo prema pravilima koja propisuju udruženja kao i u poslovnim komunikacijama. Tijekom poslovne komunikacije dozvoljeno je stavljati logo na poslovna pisma, vizit karte i reklamni materijal. Isporučitelji

mogu postavljati logo samo u slučaju ako im je certifikat važeći i povezan s udruženjem. Certifikacijska tijela također mogu koristiti logo u poslovnoj komunikaciji. Logo se kao i zaštitni znak ne stavlja na proizvod.

5. PREDNOSTI CERTIFIKACIJE PREMA ZAHTJEVIMA GLOBALGAP-a

GlobalGap je za poljoprivredna poduzeća u Republici Hrvatskoj je i dalje novi standard i nije zakonski obvezatan. Veliki europski trgovci zahtijevaju implementaciju certifikata za sve svoje dobavljače poljoprivrednih proizvoda, što znači da ne certificirani poljoprivredni proizvodi proizvedeni u Republici Hrvatskoj neće se moći plasirati na europsko tržište. Kako bi se izbjegle ovakve neugodnosti te svladale sve prepreke u suradnji s nekim od europskih zemalja, članicom Europske unije, treba pravovremeno djelovati.

Osnovni uvjeti, krajnjih kupaca, prilikom odluke o kupnji poljoprivrednih proizvoda su sve zahtjevniji jer se ipak radi o osnovnoj životnoj potrebi, tj. hrani. Ti uvjeti mogu se navesti u nekoliko važnih točaka, a prikazuje ih Slika 5.



Slika 5. Uvjeti kupaca za kupnju poljoprivrednih proizvoda

Izvor: autor

Veliki trgovački lanci znaju da se ugled među potrošačima teško stječe, a gubi preko noći, stoga poduzimaju sve moguće kontrolne mjere kako bi spriječili svaku eventualnu kompromitaciju vezanu za kvalitetu i sigurnost proizvoda koje prodaju. Ekonomska logika

ih je natjerala da postanu zaštitnici svojih kupaca. Kako odgovorna primarna poljoprivredna proizvodnja, predstavlja osnovni preduvjet za zdravstvenu ispravnost namirnica, te se zbog toga poljoprivredna poduzeća sve više usmjeravaju svoju proizvodnju ka primjeni uputa za dobru poljoprivrednu praksu, koja podrazumijeva maksimalno kontroliranu upotrebu agrokemikalija i higijensko rukovanje.

Regulativa GlobalGap-a opisuje minimalne uvjete koje trebaju zadovoljiti poljoprivredna poduzeća u cilju da dobije dugoročno povjerenje od otkupljivača poljoprivrednih proizvoda, ali isto tako i od krajnjih kupaca. To znači da će primarni proizvođači uvođenjem ovog standarda povećati mogućnost plasmana svojih proizvoda kako na tržištu Europske unije, tako i na domaćem tržištu, samim time steći će ugled sa svojom sigurnom certificiranom proizvodnjom. Poljoprivredna proizvodna bi na taj način stekla svoj profesionalni „*image*“, a poljoprivredna poduzeća bi bila ponosna na svoj proizvod.

Sustav certifikacije proizvoda koji nudi GlobalGap, predstavlja dovoljno pouzdan sustav kontrole poljoprivrednih proizvođača po prihvatljivoj cijeni jer :

- Veliki trgovački lanci nisu spremni za razvijanje vlastite službe koje bi na terenu kontrolirale poljoprivredne proizvođače;
- Laboratorijska kontrola svake isporuke poljoprivrednih proizvoda bi podigla krajnju cijenu proizvoda do neprihvatljive razine za kupce;
- Razina kontrole koji primjenjuju certifikacijska tijela je dovoljan da se utvrde sve ozbiljnije nepravilnosti u radu poljoprivrednih proizvođača.



Slika 6. Rasprostranjenost certificiranih GlobalGap proizvođača u svijetu

Izvor: <http://mojcelinac.info/media/users/74/files/herbakrajina/GlobalGAP.pdf>

GlobalGap je prisutan u 80 zemalja, a do 2008. godine preko 90.000 proizvođača certificiralo je svoje proizvode, zbog čega su prepoznatljivi od strane velikih trgovačkih lanaca koji radije plasiraju tako certificirane proizvode, a neki u potpunosti uvjetuju kupovinu posjedovanjem certifikata. Ovaj standard omogućava da se proizvođači, neovisno od veličine i oblika organiziranosti (individualni/zadružni) pojave na tržištu u bilo kojem dijelu svijeta, ukoliko posjeduju GlobalGap certifikat.

6. IMPLEMENTACIJA GLOBALGAP-A NA POLJOPRIVREDNIM PODUZEĆIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Poljoprivredni proizvođači u Republici Hrvatskoj sve više pridaju važnost kvaliteti poljoprivrednih proizvoda koje proizvode, a samim time uviđaju prednosti koje im pruža implementacija sustava GlobalGap-a. Implementacija sustava GlobalGap stvara povjerenje kupca u zdravstvenu ispravnost proizvoda koji kupuje. Ovaj sustav, u Republici Hrvatskoj imaju implementiran samo poduzeća koja svoje proizvode izvoze, dok ostali poljoprivredni proizvođači se zbog velikih troškova implementacije ne odlučuju na implementaciju sustava u svoju proizvodnju. U ovom poglavlju biti će govora o poljoprivrednim proizvođačima koji su implementirali sustav GlobalGap u svoju proizvodnju kako bi unaprijedili svoje poslovne procese u svim razinama poduzeća i u svim proizvodnim procesima, te stalnom kontrolom neprekidno poboljšavaju rezultate poslovanja.

a) Ruris d.o.o.

Poduzeće Ruris d.o.o. osnovano je 1992. godine u Bošnjacima, s ciljem uzgoja rajčice. 2007. godine započeli su s izgradnjom staklenika za hipodromski uzgoj rajčica, a godišnje proizvedu oko 1.300 tona rajčice na površini staklenika od 25.000 m². Tijekom godina proširili su svoju djelatnost sa šest poljoprivrednih ljekarni. Suradnjom s europskim proizvođačima dobili su visokokvalitetan proizvod, te uspješno konkuriraju na zahtjevnom tržištu.

Od 17.06.2013. nositelj su certifikata GlobalGap. Na uvođenje su ih prvenstveno naveli zahtjevi tržišta. S obzirom da je njihova proizvodnja već bila dobro organizirana te su imali većinu potrebne evidencije što iz proizvodnje, a što iz zakonske potrebe, sam proces uvođenja certifikata zahtijevao je samo određene korekcije.

Sam trošak certifikacije iznosio je oko 15.000,00 kuna, koristili su se uslugama poduzeća Supera kvaliteta koje su financirali preko subvencija. Ističu kako im je to pun pomoglo. Što se tiče izvoza, naglašavaju kako bi on bio otežan gotovo nemoguć bez certifikata, samim tim to su i prednosti kod prodaje proizvoda trgovačkim lancima, njima je to garancija da je proizvod sljediv. U samom procesu certifikacije nisu naišli na značajnije probleme, ali su utrošili dosta vremena.

b) Baranjski voćnjaci d.o.o.

Tvrtka Baranjski voćnjaci d.o.o. stekla je u srpnju 2010. godine certifikat GlobalGap za sustav kontrole sigurnosti i kvalitete u poljoprivrednoj proizvodnji. GlobalGap certifikat obuhvaća proizvodnju nektarine i breskve na lokaciji Baranjska regija, k.o. Kneževi Vinogradi, Draž, Batina, Kamenac, površine 35m², a certifikator je tvrtka TÜV Croatia d.o.o. članica TÜV Nord Groupe.

GlobalGap standard je primarno kreiran kako bi osigurao povjerenje potrošača u sigurnost hrane i kvalitetu proizvoda. Cilj GlobalGap-a je minimalizirati negativne učinke poljoprivrede na okoliš, osigurati odgovoran odnos prema stanovništvu i zaposlenicima u poljoprivredi te poštovati načela dobre poljoprivredne prakse.

Pripreme za implementaciju i usklađivanje s normama GlobalGapa u Baranjskim voćnjacima obuhvatile su brojne aktivnosti počevši od kontinuiranih analiza tla, kontrole primjene integrirane zaštite, propisanih radnih postupaka proizvodnje te kvalitativne i kvantitativne kontrole finalnih voćarskih proizvoda, s posebnim naglaskom na sljedivost. Sam trošak certifikacije iznosio je oko 15.000,00 kuna

Važno je za istaknuti da su Baranjski voćnjaci d.o.o. među prvim poslovnim subjektima s GlobalGap certifikatom u Hrvatskoj u modulu voćarske proizvodnje u ovako velikom opsegu. Danas u svijetu ovaj certifikat posjeduje oko 15 % privrednih subjekata i to ponajviše u proizvodnji voća i povrća.

Ovakav sustav kontrole kvalitete u poljoprivrednoj proizvodnji značajan je iskorak u pravcu unapređenja svih proizvodnih procesa, a zadovoljavanjem takvih visokih standarda Baranjski voćnjaci d.o.o. svrstali su se u red naprednijih svjetskih proizvođača voća koji svojim potrošačima garantiraju sigurnost i visoku kvalitetu proizvoda.

7. SWOT ANALIZA HRVATSKIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVOĐAČA S IMPLEMENTIRANIM GLOBALGAP-OM

Svako uspješno poljoprivredno poduzeće mora dobro poznavati svoju okolinu. Analiza okruženja ili okoline podrazumijeva istraživanje svih važnijih karakteristika vanjskog i unutarnjeg okruženja u cilju s identifikacijom strateških čimbenika koji će odrediti budućnost poduzeća, te se može sagledati kao potpora odlučivanju u procesu formulacije strategije.

Najjednostavnija metoda za analizu okruženja je *SWOT*, široko je prihvaćena metoda koja je primjenjiva u različitim poslovnim situacijama, na različitim organizacijskim razinama kao i u rješavanju specifičnih problema vezanih uz pojedinačni proizvod, ciljno tržište, element marketing miksa i slično. Ona usmjerava prema analizi organizacije tržišta i konkurencije. Kroz analizu navedenih segmenata ona nastoji ponuditi rješenja koja podrazumijevaju iskorištavanje snaga i prilika, kroz minimalizirane slabosti i prijetnji.

SWOT analiza često se dijeli na unutarnju, *SW* analizu koja podrazumijeva analizu snaga i slabosti unutar organizacije ili pojedinca i vanjsku, *OT* analizu koja uključuje analizu prilika i prijetnji u okruženju. Kroz razmještaj utjecajnih čimbenika okruženja unutar kategorija *SWOT* matrice (snage, slabosti, prilike i prijetnje) i analiziranje snaga i slabosti poduzeća na tržišne prilike i prijetnje, analiza pruža mogućnost pronalaženja prihvatljivih rješenja u oblikovanju optimalne strategije marketinga.

Kao i svaka analiza pa tako i *SWOT* ima svoje prednosti i nedostatke. Neke od prednosti su sljedeće:

- ✓ Ključni element formulacije strateške opcije je usklađivanje organizacijskih snaga i slabosti s prilikama i prijetnjama koje postoje na tržištu.
- ✓ Kada se ispravno koristi, *SWOT* analiza može pružiti dobru osnovu za formulaciju strategije.
- ✓ *SWOT* analiza je široko prepoznata u literaturi iz marketinga i menadžmenta kao sustavan način za postizanje cilja.

Dok su nedostaci sljedeći:

- ✓ Prema Mintzberg-u (1994.) *SWOT* je malokad efektivna metoda, jer je ukorijenjena u trenutne percepcije organizacije. (Ipak, *SWOT* se još uvijek zagovara kao snažan alat za planiranje u svim vrstama poslovnih aktivnosti.)
- ✓ U praksi je to često aktivnost koja se ne provodi dobro. Nakon identificiranja svih važnih „točaka“, ne zna se što učiniti s generiranim podacima.
- ✓ Što se tiče korištenja informacija generiranih kako bi se donijele strategije, *SWOT* analiza nije preskriptivna.

Tržišne prilike kao i trenutna situacija vrlo brzo se mijenjaju. Uzimajući u obzir vrijeme snage i slabosti predstavljaju sadašnjost koja s temelji na prošlosti, dok prilike i prijetnje predstavljaju budućnost temeljenu na prošlosti i sadašnjosti. Na temelju iskustva, stavova i razmišljanja do kojih se došlo intervjuiranjem poljoprivrednika, kao i na temelju opće situacije i uvjeta u Republici Hrvatskoj, napravljena je matrica snaga i slabosti, prilika omogućuje uvođenje GlobalGap certifikata i prijetnji s kojima se susreći poljoprivredni proizvođači na sve zahtjevnijem tržištu.

Tablica 5. Matrica SWOT analize

SNAGE	SLABOSTI
Očuvan okoliš i prirodna bogatstva Plodno tlo Klimatski uvjeti Uvođenje GlobalGap certifikata osigurava zdravstveno ispravne proizvode za potrošače i sigurnost zaposlenika	Trošak certificiranja proizvođačima odlučujući faktor Slabo obrazovanost starijeg stanovništva koje se bavi poljoprivrednom proizvodnjom Nedovoljna informiranost Strah od papirologije i izrade potrebne dokumentacije Strah od promjena
PRILIKE	PRIJETNJE
Marketinške i prodajne aktivnosti Rast i razvoj Olakšana komunikacija sa zaposlenicima, dobavljačima i kupcima Olakšan izvoz proizvoda i komuniciranje na međunarodnom tržištu Priznanje kupaca Državni poticaji, subvencije, sredstva iz EU fondova	Jaka međunarodna konkurencija Stroga regulacija na međunarodnom tržištu Uvjet za sudjelovanje na međunarodnom tržištu je posjedovanje GlobalGap certifikata Strah od novih zahtjeva i izvoza Elementarne nepogode (poplave, tuča, suša)

Izvor: autor.

Strogu regulaciju na međunarodnom tržištu kao i posjedovanje GlobalGap certifikata za sudjelovanje na međunarodnom tržištu poljoprivredni proizvođači trebaju promatrati kao priliku za poboljšanje poslovanje u svojem poduzeću. Poboljšanje u poslovanju u konačnici vodi smanjenu troškova poslovanja, povećanju učinkovitosti, poboljšanju kvalitete proizvoda i povećanju konkurentnosti. Istraživanje je pokazalo da je poljoprivrednim poduzećima najveća slabost uz trošak certifikacije i pasivnost kada su u pitanju promjene kao i strah od papirologije i dokumentacije. Sam trošak certifikacije moguće je umanjiti ostvarivanjem prava na državne poticaje, subvencije i sredstva iz EU fondova.

Mnogi proizvođači odustaju od certifikacije upravo zbog troškova. Pozitivan primjer poduzeća Poduzeće Ruris d.o.o. iz Bošnjaka koje je troškove certificiranja financiralo preko subvencija, što su istakli da im je pun pomoglo. Što se tiče izvoza, naglašavaju kako bi on bio otežan gotovo nemoguć bez certifikata, samim tim to su i prednosti kod prodaje proizvoda trgovačkim lancima, njima je to garancija da je proizvod sljediv.

8. ZAKLJUČAK

Najznačajniji čimbenik u proizvodnji i distribuciji hrane je njezina kvalitete i zdravstvena ispravnost. Svaki proizvođač je obavezan tržištu pružiti kvalitetnu hranu s nutritivnim svojstvima i organoleptičkim svojstvima, ali isto tako i higijenski ispravnu, sigurnu hranu čime se povoljno utječe na zdravlje potrošača. Implementacija GlobalGap sustava upravljanja kvalitetom i sigurnošću proizvodnje hrane predstavlja zahtjevan posao koji iziskuje puno rada i analitičkog promišljanja. Nažalost, sve je to povezano s porastom troškova u početnoj fazi, kao i s otporom zaposlenika i/ili kooperanata. Početni problem prilikom implementacije predstavlja zahtjevno i temeljito vođenje dokumentacije, čak i o najmanjim postupcima u poljoprivrednoj proizvodnji.

Višestruke su prednosti implementacije GlobalGap sustava, te se očituju u sljedećem:

- ✓ u povećanju sigurnosti svih sudionika u poljoprivredno-prehrambenom proizvodnom lancu od incidentnih situacija, što je posljedica boljeg nadzora nad svim izvorima biološke, kemijske i fizikalne opasnosti.
- ✓ boljom usklađenosti organizacije s međunarodnim prehrambenim standardima.
- ✓ povećanjem broja kupaca, pogotovo onih kojima je uvjet posjedovanje jednog od međunarodno priznatih certifikata dobavljača o implementiranom sustavu upravljanja kvalitetom.

Jedna od najvećih prednosti GlobalGap sustava je ta što sustav omogućuje implementaciju za veći broj poljoprivrednih proizvođača, koji su udruženi u jednu poslovnu organizaciju čime se troškovi implementacije i certifikacije po pojedincu znatno smanjuju.

Poljoprivredni proizvođači u Republici Hrvatskoj sve više pridaju važnost kvaliteti poljoprivrednih proizvoda koje proizvode, a samim time uviđaju prednosti koje im pruža implementacija sustava GlobalGap-a. Ovaj sustav, u Hrvatskoj imaju implementiran samo poduzeća koja svoje proizvode izvoze, dok ostali poljoprivredni proizvođači se zbog velikih troškova implementacije ne odlučuju na implementaciju sustava u svoju proizvodnju. Kako je Hrvatska članica Europske unije, samim time ima mogućnosti povlačenja sredstava iz europskih fondova, troškovi implementacije GlobalGapa ne bi trebao biti izgovor manjih poljoprivrednih poduzeća za uvođenjem ovakvog sustava koji nudi velike mogućnosti

9. POPIS LITERATURE

1. Anon. (1993). Council Directive 93/94 EEC of June 1993 on the Hygiene of Foodstuffs. Official Journal of the European Communities, June 1993.
2. Knurra S., S. Gymnich, E. Rembialkowska and B. Petersen (2006). Agri-food production chain, p. 19-65. In book: Safety in the agri-food chain. Editors: Luning, P.A., F. Devlieghere and R. Verhé. Wageningen Academic Publishers, Wageningen
3. Pepeljnjak S., Z. Cvetnić, M. Šegović-Klarić (2008). Okratoksin i zearalenon: Kontaminacija Žitarica i krmiva u Hrvatskoj (1977-2007) i utjecaj na zdravlje životinja i ljudi. Krmiva 3,147-159
4. Perši N., J. Pleadin, A. Vulić, M. Zadravec, M. Mitak (2011). Mikotoksini u žitaricama i hrani životinjskog podrijetla. Veterinarska stanica 42, 335-345
5. http://www.globalgap.org/export/sites/default/.content/.galleries/documents/140109_gg_gr_part_i_v4_0-2_bs.pdf
6. <http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0CCAQFjABOAo&url=http%3A%2F%2Fwww.bosniafarma.ba%2Fdownload%2F112%2F&ei=p0PeVMzuGYOpOpTugOAE&usg=AFQjCNGuH3DPSEdcqu0KBEyaBxT8j88vRQ&bvm=bv.85970519,d.ZWU>
7. <http://issuu.com/latrija/docs/zemlja04>
8. <http://www.glas-slavonije.hr/216075/4/Termalna-voda-grijat-ce-staklenike-Rurisa-vodeceg-opskrblijivaca-trzista-rajcicom>
9. <http://werkosagro.com/galerija/>
10. <http://mojcelinac.info/media/users/74/files/herbakrajina/GlobalGAP.pdf>

10. SAŽETAK

GlobalGap je standard koji je prvenstveno kreiran kao bi uvjerio kupca da hrana koja je proizvedena na poljoprivrednom gospodarstvu ima minimalan utjecaj na životnu sredinu, da je proizvedena uz smanjenu upotrebu kemijskih inputa i da je osiguran odgovoran pristup dobrobiti i sigurnosti radnika, kao i dobrobiti životinja. Veliki trgovački lanci, diktiraju pravila trgovine poljoprivrednim proizvodima, koji se prodaju krajnjim potrošačima, prepoznaju zahtjeve svojih kupaca i prenose ih dobavljačima - proizvođačima u vidu zahtjeva GlobalGap-a standarda. Sustav certifikacije proizvoda koji nudi GlobalGap predstavlja dovoljno pouzdan sustav kontrole poljoprivrednih proizvođača po prihvatljivoj cijeni. Troškovi certifikacije ovise o nekoliko faktora, a neki od njih su sljedeći: tipa aktivnosti (proizvodnje) koja se certificira, obujma aktivnosti za prilagođavanje standardu, broja zaposlenih, broja lokacija koje treba posjetiti prilikom certifikacije, itd.

Ključne riječi: GlobalGap, standard, certifikacija, troškovi implementacije.

11. SUMMARY

GlobalGAP is a standard that is primarily designed as to convince the customer that the food that is produced on the farm has a minimal impact on the environment, that is produced with reduced use of chemical inputs and that secured a responsible approach to the welfare and safety of workers, as well as animal welfare. Major retailers, dictating the rules of trade in agricultural products, which are sold to end consumers, recognizing the demands of their customers and transmit them to suppliers - manufacturers in the form of a request GlobalGAP standards. The certification of products that offers GlobalGAP is a sufficiently reliable control system of agricultural producers at an affordable price. Certification costs depend on several factors, some of which are as follows: type of activity (production) that is certified, the volume of activities for adapting standard, number of employees, number of locations to visit during certification, etc.

Keywords: GlobalGap, standards, certification, certification costs.

12. POPIS TABLICA

Red. br.	Naziv tablice	Str.
1.	Ocjene koje treba izvršiti prije izdavanja certifikata za Opciju 1	12
2.	Cijena certifikacije za proizvođače	17
3.	Troškovi certifikacije GlobalGap-a	18
4.	GlobalGap. troškovi certifikacije na godišnjoj razini	18
5.	Matrica SWOT analize	27

13. POPIS SLIKA

Red. br.	Naziv slike	Str.
1.	Dodatni uvjeti koji se moraju ispuniti u registraciji	8
2.	Slučajevi koji se ne mogu registrirati	10
3.	Uvjeti koji se moraju zadovoljiti za prihvaćanje registracije	11
4.	Elementi koje mora sadržavati ocjena	12
5.	Uvjeti kupaca za kupnju poljoprivrednih proizvoda	23
6.	Rasprostranjenost certificiranih GlobalGap proizvođača u svijetu	25

14. PRILOG

GLOBALG.A.P. ZAHTJEVI VEZANI ZA REGISTRACIJSKE PODATKE

1. Tipovi potrebnih matičnih podataka

CT mora dokumentirati sljedeće podatke i shodno tome treba biti ažurirana GLOBALG.A.P. baza podataka (prema zahtjevima važećeg priručnika o bazi podataka).

- 1.1 Podaci o firmi i lokaciji
- 1.2 Podaci o proizvodnoj jedinici/jedinici za rukovanje proizvodom
- 1.3 Podaci o proizvodu
- 1.4 Podaci o kontrolnoj listi

Ovi podaci će se redovno ažurirati u slučaju promjena. Izmjene moraju biti unesene najkasnije s ponovnim prihvatanjem proizvoda za sljedeći ciklus certifikacije i/ili recertifikaciju.

1.1 Podaci o pravnom licu

Da bi svakom proizvođaču u sistemu bio dodijeljen GG broj (GGN) potrebni su sljedeći podaci o firmi (grupi proizvođača, individualnom proizvođaču kao vlasniku certifikata ili proizvođaču članu grupe proizvođača).

1.1.1 Firma

- (i) Naziv firme
- (ii) Kontakt informacije: ulica
- (iii) Kontakt informacije: poštanska adresa
- (iv) Poštanski kod
- (v) Grad
- (vi) Zemlja
- (vii) Broj telefona (ukoliko ima)
- (viii) Broj faksa (ukoliko ima)
- (ix) E-mail adresa (ukoliko ima)
- (x) GLN (ukoliko ima)
- (xi) Zakonska registracija u zemlji kako je objavljeno i odobreno od strane GLOBALG.A.P. odbora. Ovaj broj se koristi samo za internu verifikaciju kako bi se izbjegla dupla registracija (npr. porezni broj, PDV broj, broj proizvođača, itd.)
- (xii) Prethodni GLOBALG.A.P. broj (GGN)
- (xiii) Sjeverna/južna geografska širina (dobrovoljno) i istočna/zapadna geografska dužine (dobrovoljno)

1.1.2 Kontakt osoba (odgovorna osoba)

Ove informacije su potrebne za osobu u firmi koja je pravno odgovorna za pravnu jedinicu kao i za interne inspektore i/ili auditore grupe proizvođača.

- (i) Titula
- (ii) Ime
- (iii) Prezime
- (iv) Kontakt informacije: ulica
- (v) Kontakt informacije: poštanska adresa
- (vi) Poštanski kod

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Diplomski rad

GOBALGAP KAO MJERA ZA POVEĆANJE KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNIH PODUZEĆA

Ivana Slivka

Sažetak:

GlobalGap je standard koji je prvenstveno kreiran kao bi uvjerio kupca da hrana koja je proizvedena na poljoprivrednom gospodarstvu ima minimalan utjecaj na životnu sredinu, da je proizvedena uz smanjenu upotrebu kemijskih inputa i da je osiguran odgovoran pristup dobrobiti i sigurnosti radnika, kao i dobrobiti životinja. Veliki trgovački lanci, diktiraju pravila trgovine poljoprivrednim proizvodima, koji se prodaju krajnjim potrošačima, prepoznaju zahtjeve svojih kupaca i prenose ih dobavljačima - proizvođačima u vidu zahtjeva *GlobalGap*-a standarda. Sustav certifikacije proizvoda koji nudi *GlobalGap* predstavlja dovoljno pouzdan sustav kontrole poljoprivrednih proizvođača po prihvatljivoj cijeni. Troškovi certifikacije ovise o nekoliko faktora, a neki od njih su sljedeći: tipa aktivnosti (proizvodnje) koja se certificira, obujma aktivnosti za prilagođavanje standardu, broja zaposlenih, broja lokacija koje treba posjetiti prilikom certifikacije, itd.

Rad je izrađen na: Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Mentor: prof. dr. sc. Ljubica Ranogajec

Broj stranica:42

Broj slika: 6

Broj tablica: 5

Broj literaturnih navoda:10

Broj priloga: 1

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: GolbalGap, standard, certifikacija, troškovi implementacije.

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. izv.prof.dr.sc. Ružica Lončarić, predsjednik
2. izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, mentor
3. izv.prof.dr.sc. Jadranka Deže, član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilište u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Graduate thesis
Faculty of Agriculture
University Graduate Studies, Agroeconomics

GOBALGAP AS A MEASURE TO INCREASE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL COMPANY **Ivana Slivka**

Abstract:

GlobalGAP is a standard that is primarily designed as to convince the customer that the food that is produced on the farm has a minimal impact on the environment, that is produced with reduced use of chemical inputs and that secured a responsible approach to the welfare and safety of workers, as well as animal welfare. Major retailers, dictating the rules of trade in agricultural products, which are sold to end consumers, recognizing the demands of their customers and transmit them to suppliers - manufacturers in the form of a request GlobalGAP standards. The certification of products that offers GlobalGAP is a sufficiently reliable control system of agricultural producers at an affordable price. Certification costs depend on several factors, some of which are as follows: type of activity (production) that is certified, the volume of activities for adapting standard, number of employees, number of locations to visit during certification, etc.

Thesis preformed at: Faculty of Agriculture in Osijek

Mentor: prof.dr.sc Ljubica Ranogajec

Number of pages :42

Number of figures : 6

Number of tables : 5

Number of references: 10

Original in: Croatian

Key words : GolbalGap, standards, certification, certification costs

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. Ph.D. Ružica Lončarić, Associate Professor, president
2. Ph.D. Ljubica Ranogajec, Associate Professor, mentor
3. Ph.D. Jadranka Deže, Associate Professor, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Kralja Petra Svačića 1d.

